

19. SAVJETOVANJE SLOVENSKEG ARHIVISTIČKOG DRUŠTVA

Bovec, 4. do 6. listopada 2000.

Početak listopada 2000. u Bovcu je, u lijepom okruženju Julijskih Alpa i doline Soče, održano 19. savjetovanje Slovenskog arhivističkog društva. Savjetovanju su pribivali i ravnatelj Tršćanskoga državnog arhiva te kolege iz Bosne i Hercegovine, iz Bihaća. Osim radnoga dijela, domaćini su organizirali izlet u Cividale, razgledanje grada i izložbe o akvilejskim patrijarsima.

Središnjom temom savjetovanja bilo je arhivsko gradivo u nearhivskim kulturnim ustanovama, odnosno problem razgraničenja arhivskoga gradiva između arhivâ (poglavito) knjižnica i muzeja. Ukupno 11 izlaganja ovoga tematskog bloka odnosilo se na tridesetak nearhivskih ustanova koje čuvaju veće ili manje količine arhivskoga gradiva (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Ljubljani, Sveučilište u Ljubljani, Sveučilišna knjižnica u Mariboru, Središnja knjižnica u Celju i dr.). Kvaliteta izlaganja bila je raznolika: od potankoga nabiranja svake isprave u nekom muzeju i njezina regesta, do izvrsnih priloga problematici razgraničenja arhivskoga gradiva između arhiva i nearhivskih ustanova (primjerice izlaganje Vladimira Žumera). Stoga valja istaknuti neka izlaganja i u najkraćim crtama pokušati naznačiti njihov glavni prinos. Azem Kožar iz Povijesnog arhiva u Tuzli, u svojem se izlaganju bavio kulturnim i znanstvenim institucijama u Bosni i Hercegovini koje su imale ulogu arhivâ do njihova utemeljenja nakon II. svjetskog rata. Ukazao je na primjere "Vilajetskog arhiva" i gradiva o radničkom pokretu u Institutu za povijest Bosne i Hercegovine, pokušavajući ilustrirati posljedice političkoga patronata nad kulturom i znanostu te nestručnu obradu gradiva u nearhivskim ustanovama. Prema njemu, takvo je stanje (poglavito zbog nedovoljne i nestručne materijalne zaštite) u razdoblju 1992-95. imalo pogubne posljedice. Zdenka Semlič Rajh iz Pokrajinskog arhiva u Mariboru referirala je o mariborskim kulturnim ustanovama i njihovome arhivskom gradivu, poglavito o onome u Sveučilišnoj knjižnici u Mariboru i njezinom odjeljku za "domoznansko" gradivo. Istaknula je preširoko postavljene definicije arhivskoga i knjižničkoga gradiva, koje se međusobno preklapaju i tako otežavaju problem razgraničenja. Tatjana Dekleva sa Sveučilišta u Ljubljani, izlagala je o arhivskome gradivu Sveučilišta. Od kraja 1960-ih ondje se počelo razmišljati o uređenju arhiva Sveučilišta, a 1968. je otvoreno radno mjesto arhivista-kustosa. S Arhivom Republike Slovenije odnosi su uređeni 1985. potpisivanjem ugovora kojim Arhiv prepušta gradivo Sveučilišnom arhivu. Potonji je smješten u središnjemu sveučilišnom sklopu na cca 160 m²; ima oko 540 dužnih metara gradiva raspoređenog u 10 fondova. Referat Branka Goropevške iz Središnje knjižnice u Celju, bavio se "domoznanstvom" i "domoznanskim" zbirkama u slovenskim knjižnicama. Riječ je o prikupljanju, obradi i čuvanju knjižničkoga gradiva i informacija na području koje

određena knjižnica pokriva (monografije, serijske publikacije, rukopisi, notno i kartografsko gradivo, audiovizualno gradivo, sitni tisak itd.). Opseg takvoga sveobuhvatnoga zavičajnog pristupa ilustrira podatak da Središnja knjižnica u Celju, primjerice, upravo priprema Celjski biografski leksikon. Slovenski nacionalni literarni arhiv u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Ljubljani bio je temom izlaganja njezina zaposlenika Mihaela Glavana. Riječ je o rukopisnoj zbirci, tj. središnjoj državnoj zbirci rukopisnoga gradiva iz područja literature, jezikoslovlja i humanistike u širem smislu. Godine 1999. postignut je neformalni dogovor između državnih muzeja, arhiva i knjižnica da se literarno arhivsko gradivo uvrsti u Rukopisnu zbirku Nacionalne i sveučilišne knjižnice. U Odjelu rade četiri bibliotekara; ondje je pohranjeno oko 440 dužnih metara gradiva odnosno 3550 rukopisnih jedinica katalogiziranih prema klasičnome europskom bibliotekarskom standardu. Zastupljeni su gotovo svi značajniji slovenski autori (Primož Trubar, Žiga Zois, Anton Linhart, Valentin Vodnik, France Prešeren i dr.). Vladimir Žumer kratko se osvrnuo na dosadašnje priloge o problematici aktualnoga savjetovanja; o njoj se govori i piše već četrdesetak godina, a savjetovanje Slovenskog arhivističkog društva u Ormožu 1985. bilo je posvećeno upravo tim pitanjima. Istaknuo je kako korisnika, primjerice, ne zanima jesu li rukopisne knjige begunjskih zatvora (1941-45) arhivsko gradivo, ili pak jesu li javno ili privatno vlasništvo; svejedno mu je gdje se čuvaju, a bitno je jesu li sačuvane, jesu li dostupne i kakav im je sadržaj. Žumer smatra da bi takvo promišljanje (uz uvjete stručnoga čuvanja i obrade, dostupnosti i uključenosti u arhivski informacijski sustav), trebalo biti ishodištem u svakoj stručnoj debati. Sve tri struke trebaju poštivati zakonske definicije arhivskoga, knjižničnoga i muzejskoga gradiva i zakonskim propisima određen način prikupljanja. Treba spriječiti "cufanje" izvornih dokumenata iz fondova javnopravnih osoba za potrebe specijalnih muzeja, "domoznanskih" zbirki i sl. Činjenica da se zakonske definicije arhivskoga, muzejskoga i knjižničnoga gradiva preklapaju, ne bi trebala biti izvorom nesporazuma. Kazališni plakat tako može biti i arhivsko (dio arhivskoga fonda kazališta), knjižnično (ako ga je knjižnica dobila od kazališta kao obvezni primjerak) i muzejsko gradivo (ako ga je muzej dobio kao duplikat ili skinuo s oglasne ploče). Istaknuo je da su temeljem članka 102. Zakona o prirodnoj i kulturnoj baštini iz 1981. arhivi prepustili muzejima, knjižnicama i institutima gradivo prikupljeno do 1981. uz uvjet dobre materijalne zaštite, stručne obrade i sl. u skladu s arhivskim propisima. Tako javno i privatno arhivsko gradivo prikupljeno do 1981. može ostati u nearhivskim ustanovama, a privatno i nakon 1981. Treba ustrajati u zahtjevima da se javno arhivsko gradivo protuzakonito prikupljeno i nakon 1981. izruči arhivu, odnosno u naporima da se svaki takav pokušaj spriječi. Svakako, državni arhivi imaju obvezu da sve gradivo izvan arhivâ evidentiraju, popišu i uključe ga u arhivski informacijski sustav.

Drugi je tematski blok savjetovanja bio posvećen arhivima i marketingu. Od šest izlaganja tri su bila zanimljivija: Kristina Šamperl Purg iz Povijesnog arhiva u

Ptiju, smatra da se marketing na tržištu ne razlikuje bitno od onoga u arhivu, jer je sređivanje arhivskoga gradiva podvrgnuto istim zakonitostima kao i primjerice izrada čavala ili pečenje kruha. Razlika je u tome, što je rezultate arhivskoga posla teže "prebrojiti" odnosno prevladavajući mentalitet ne vezuje uz rezultate ovoga posla ekonomsku cijenu. Dejan Vončina iz Muzeja suvremene povijesti u Ljubljani, govorio je o tržišno-komunikacijskom spletu muzeja kao neprofitne ustanove. Prema njemu, muzejski stalni postav značajan je element u marketinškom sklopu koji može imati negativnu konotaciju ako definira muzej kao staro prašnjavo mjesto gdje se ništa novoga ne zbiva. On zasebno promišlja i muzejsku zgradu, njezin okoliš, pristup za automobile, pa čak i zadovoljne odnosno muzeju privrzene djelatnike, kao bitne segmente dobroga marketinga. Natalija Glažar iz Arhiva Republike Slovenije, iznijela je malo drugačiji pogled na odnose s javnošću u arhivima. Pokušala je učiniti odmak od tradicionalnih pristupa, poput izdavačke ili izložbene djelatnosti arhiva, koje naziva "tehnikama odnosa s javnošću". Referirala je o cijeloj piramidi strategija i programa u građenju odnosa s javnošću s motrišta suvremene komunikologije.

Treći tematski blok savjetovanja nazvan je "Računalno popisivanje arhivskoga gradiva u praksi" i sastojao se od tri izlaganja. Miroslav Novak iz Pokrajinskog arhiva u Mariboru, govorio je o mogućnostima obrade, tj. popisivanja velikih količina podataka uz pomoć informacijske tehnologije. Izlaganje je ograničio na tekstualne podatke; istaknuo je prednosti i nedostatke skeniranja, tj. optičkog prepoznavanja znakova te unosa podataka računalnim prepoznavanjem glasa. Dean Ceglar iz Instituta za slovensko iseljništvo Znanstveno-istraživačkog centra SANU, predstavio je Vodič arhivskoga gradiva tog Instituta, dostupan i na disketi i na www stranicama, dok je Adrijan Kopitar iz Arhiva Republike Slovenije predstavio popis svih (ima ih oko 70) računalno izrađenih obavijesnih pomagala u Arhivu Republike Slovenije od 1992.

Predstavljene su i dvije video kasete: Pokrajinskog arhiva u Novoj Gorici i Povijesnog arhiva u Ljubljani. Treba pohvaliti organizaciju savjetovanja; unaprijed je tiskana i svim sudionicima savjetovanja podijeljena publikacija s cjelovitim izlaganjima. Opći je dojam da je problematika razgraničenja u naprednijem stadiju nego u nas te se čini da arhivi, knjižnice i muzeji suraduju tješnje i imaju bolje rezultate suradnje. Na kraju još sličica, svojevrsni kuriozitet koji govori o ponešto drugačijoj kulturnoj politici odnosno imidžu kulture u susjednoj Sloveniji. Iz izlaganja Mihaela Glavana, naime, moglo se doznati da je Zbirka Prešerniana u ljubljanskoj Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici 1995. sponzorski "posvojena" od osiguravajuće kuće "Slovenica" i zahvaljujući tome u cijelosti restaurirana.

Melina Lučić